

USAD, Güz 2019; (11): 299-304
E-ISSN: 2548-0154

PROF. DR. MUSTAFA KÖKSAL KAFALI
(20.01.1934 – 28.08.2019)

Bayram ÜREKLİ*

---

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Konya/Türkiye burekli@selcuk.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0002-8985-9190>.

Gönderim Tarihi: 06.11.2019

Kabul Tarihi: 04.12.2019

Türk ilim ve fikir hayatının en önde gelen isimlerinden ve Türk Tarihi, Türk kültürü ve Türk Coğrafyası alanında ülkemizin en yetkin hocalarından olan Mustafa Kafalı hocamızı 28 Ağustos 2019'da kaybettik. Türk tarihi alanında yaptığı çalışmalarının yanında çok sayıda Türk tarihi uzmanı yetiştirmiş bir ilim adamıdır.

Mustafa Kafalı'nın ailesi ananeye göre Karaman Türkmenlerine mensup olup, Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar Kafalızâde adıyla bilinen bir ailedir. Aile önceleri Karaman ve Ermenek yöresinde yerleşmiş, daha sonra Konya'ya gelerek Konya'nın köklü ailelerinden biri olmuştur. Mustafa Kafalı'nın büyük dedesi Kafalızâde Hacı Hasan Efendi Şerefeddin Cami-i Şerifi imam ve hatibi, bilahere Kafalı (Saidiye) Medresesi'ne müderris olmuştur. Dedesi Hacı Mustafa Şükrü Efendi de (öl.1917) Şerefeddin Cami-i Şerifi'nde kırküç yıl imam ve hatiplik yapmış, aynı zamanda medresede müderrislik görevini de ifa etmiştir.

Mustafa Kafalı 1934 yılında Konya'da doğdu. Babası Mehmet Sait Efendi (1884-1963), annesi Feride Hanım'dır. Mehmet Sait Efendi 1910 yılında Müdde-i Umum olarak Van'da göreve başlamış. Cumhuriyetin ilanından sonra Hakimliğe geçerek 1949 yılında emekliliğine kadar ülkenin değişik yerlerinde hakim olarak çalışmıştır.

Mustafa Kafalı, ilkokulu Konya'da Ahmet Paşa, İsmet Paşa ve Taş Mektep adıyla da bilinen Akif Paşa Mektebi'nde okudu. Ardından dönemin Anadolu'daki en iyi liselerinden olan Konya Lisesi'ni bitirerek 1953 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne girdi. Bu fakültenin Tarih Kürsüsü'nden 1959 yılında mezun oldu. 1960 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Umumi Türk Tarihi Kürsüsü'nde Prof. Dr. Zeki Velîdi Togan'ın asistanı oldu. Zeki Velîdi Togan'ın danışmanlığında doktora çalışmasına başladı. "*Ötemiş Hacı'ya Göre Cuci Ullusu'nun Tarihi*" adlı tezi ile 1965 yılında doktora payesini aldı. Zeki Velîdi Togan'ın ilk ve tek doktora yaptırdığı öğrencisidir.

Doktora sonrası Afyonkarahisar'da yedek subay olarak vatani görevini tamamlayıp, 1968'de üniversiteye tekrar döndü. 1962 yılında tarihçi Sevgi Hanım'la evlendi.

İlmî çalışmalar yapmak üzere 1971-1972 yılında Londra'ya gitti. Dönüşünde "*Altın-Orda Hanlığı'nda Sayın Han Sülalesi Devri (1227-1360)*" adlı tezi ile doçent oldu. 1975 yılında Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin daveti üzerine iki yıl süre ile misafir öğretim üyesi olarak Bağdat'ta bulundu. Bağdat Üniversitesi'nde Türk tarihi, Türk kültürü üzerine ders ve seminerler verdi. Yurda döndükten sonra, 1979 yılında, "*Çağatay Hanlığı (1227-1345)*" adlı profesörlük takdim tezini hazırlayıp, profesörlük payesini aldı. Fakat profesörlük kadrosu kendisine 24

Mayıs 1982 yılında üniversite senatosunun kararı ile verildi. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü'nün daveti ile öğretim üyesi olarak Konya'ya gitti. Konya'da Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü görevlerini yürüttü. Aynı zamanda Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanlığını da üstlenen Kafalı, 12 Eylül Askerî Darbesi'nin devam eden etkisi nedeniyle zorunlu olarak Ankara'ya tayin edildi.

Ocak 1984 tarihinde daha önce lisans eğitimini tamamladığı Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Kürsüsü öğretim üyeliğine tayin oldu. Bir yıl sonra Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğüne getirildi. Enstitünün faaliyeti doğrultusunda yüksek lisans ve doktora programından bir hayli öğrenci mezun etti.

Mustafa Kafalı, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı'nda lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri vererek tez danışmanlığı görevlerini yürüttü. Yirmi yüksek lisans, yirmi bir doktora tezi yönetti. Yetiştirdiği Genel Türk Tarihi öğrencileri arasında Üçler Bulduk, Sadettin Gömeç, Muzaffer Ürekli, Akif Erdoğan, Abdullah Gündoğdu, Salim Koca, Mustafa Oflaz, A. Nezih Turan, Selahattin Özçelik, Ayhan Öztürk, Hasan Moğol gibi bir hayli akademisyeni saymak mümkündür. Prof. Dr. Mustafa Kafalı, 1 Ağustos 2001 tarihinde kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Emeklilik sonrası çeşitli panel ve konferanslara katılmış ve başta TRT olmak üzere televizyonlarda tarih konuşmaları yapmıştır. Mustafa Kafalı, öğrencilerini evladı gibi gören, fikrine, kimliğine bakmaksızın öğrencilerinin her türlü meselesi ile ilgilenen, derviş ruhlu, temiz kalpli, insanlar hakkında hiç kötülük düşünmeyen, kendisine kötülük edenlere bile iyilik temennilerinde bulunan, fakat haksızlık karşısında susmayan, hitabeti, ikna kabiliyeti ve hafızası güçlü, vakur, cömert ve sağlam bir kişiliğe sahiptir.

Mustafa Kafalı'nın ilmî çalışmalarını üç grupta toplamak mümkündür. Birincisi; ihtisas alanı ile ilgili çalışmaları ki, Altın-Orda, Çağatay Hanlıkları ve Timurlular dönemidir. İkincisi; Türk yurdu ve coğrafyası ile ilgili olanlar, üçüncü grup da Türk kültürüne dair çalışmalarıdır. Bu çerçevede neşrettiği çalışmaları beş kitap, otuz beş makale ve tebliğ, yirmi civarında ansiklopedi maddesi ile çok sayıda aylık ve haftalık dergilerde köşe yazısından oluşmaktadır.

Kitapları: Ötemiş Hacı'ya Göre Cuci Ulusunun Tarihi (İstanbul 1965; Doktora Tezi, Basım T.K.A.E., Ankara 2018), *Altın-Orda Hanlığında Sayın Han Sülalesi* (İstanbul 1972; Doçentlik Tezi.), *Altın-Orda Hanlığı'nın Kuruluş ve Yükseliş Devirleri* (İstanbul 1976), *Çağatay Hanlığı* (1227-1345), (İstanbul 1980; Profesörlük Takdim Tezi), *Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi* (Ankara 1997; 3. baskı) Mustafa Kafalı'nın yayımlanan kitaplarıdır.

Makale ve Tebliğlerinden Bazıları:

- 1- "Altın-Orda Tarihi Hakkında Bibliyografya Tenkidi", Türk Kültürü, sayı 11, Ankara 1962.
- 2- "Cuci Sülalesi ve Şubeleri", Tarih Enstitüsü Dergisi, sayı 1, İstanbul 1970, s. 103-120.
- 3- "Cuci Ulusu, Ak-Orda ve Gök-Orda", Tarih Dergisi, sayı 24, İstanbul 1970, s. 59-68.
- 4- "Deşt-i Kıpçak ve Cuci Ulusu", Tarih Dergisi, sayı 25, İstanbul 1971, s. 179-188.
- 5- "Cuci Ulusu'ndaki İl ve Kabilelerin Siyasi Roller ve Ehemmiyetleri", Tarih Enstitüsü Dergisi, sayı 2, İstanbul 1971, s. 99-110.
- 6- "Şıban Han Sülalesi ve Özbek Ulusu", Atsız Armağanı, İstanbul 1976.
- 7- "Ak-Orda ve Gök-Orda Tabirleri Üzerine", II. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul, Ekim 1972.
- 8- "Altın-Orda Hanlığı" Tarihte Türk Devletleri Sempozyumu, Ankara 20-25 Mayıs 1985, C. 2, Ankara 1987, s. 569-571.
- 9- "Altın-Orda Tarihi Üzerine Notlar", II. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul 5 Ekim 1976.

Mustafa Kafalı Hoca adına şu hatıra kitaplar da yayınlanmıştır:

- 1- Kafalı Armağanı (Editör: Saadettin Gömeç) Akçağ Yayınları, Ankara 2002, 517 sayfa.
- 2- İnsan Ona Derler ki Yaşar Hatıralarla, Prof. Dr. Mustafa Kafalı'ya Vefa (Editör: Harun Maral) Buğra Kitapevi, Konya 2016, 272 sayfa.
- 3- Türk Tarihçiliğine Katkılar-Mustafa Kafalı Armağanı (Editörler: Üçler Bulduk-Abdullah Üstün) Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 2018, 288 sayfa.

Mustafa Kafalı Türk Tarih Kurumu ve Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Kurulu üyeliğinde bulunmuştur. İngilizce ve Rusça bilmekte idi. Anadolu'nun birçok şehrinde ilmi kongrelere katılmış ve paneller yönetmiştir.

Bir süredir tedavi gören Mustafa Kafalı hocamız, 28 Ağustos 2019 Çarşamba günü saat 19.30'da 85 yaşında vefat etti. 30 Ağustos 2019 Cuma günü Ankara Kocatepe Camii'nde Cuma namazını müteakip kılınan cenaze namazından sonra Ankara Gölbaşı Mezarlığı'nda toprağa verildi. Allah gani gani rahmet eylesin.

KAYNAKÇA

- Bulduk, Üçler, "Prof. Dr. Mustafa Kafalı: Ailesi Hayatı ve Eserler", *Kafalı Armağanı*, Ankara 2002, s. 3-19.
- Gömeç, Saadettin, "Hocamız Prof. Dr. Mustafa Kafalı" *Kafalı Armağanı*, Ankara, 2002, s. 20-21.
- Özçelik Selahattin, "Dedelerin Torunlarıyla İftihar Ettiği Bir Neslin Hocası, Prof. Dr. Mustafa Kafalı", *Kafalı Armağanı*, Ankara 2002, s. 22-25.
- Kafalı Mustafa, *Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi*, Ankara 1997.
- Ürekli, Bayram, "Kafalı Mustafa Köksal", *Konya Ansiklopedisi*, Konya, 2013, C. 5, s. 35-36.

Rahmetli İbrahim Kafesođlu Hocanın emeklilik töreninden (1982)